Číslo: 6 15.března 1987

G L A S N O S Ť

V š e c h n o n a p r o d e j.

V jednom z čísel britského týdeníku "The Ekonomist" je na dvou stranách umístěná velká reklama: rozesmátý londýnský konduktor přesvědčuje spoluobčany ke koupi malé dopravní firmy, či přinejmenším získání v ní podílu. "Sedmdesát firem na prodej" křičí tlusté litery. Státní automobilová společnost autobusů má být nyní rozparcelovaná a dána do privátních rukou.

Výprodej státního sektoru začal v mnoha západních zemích ve chvíli uchopení vlády konservativních sestav Ronalda Reagana a Margaret Thatcher. Uvažovali oni již od dávna, že nejlepším lékem na jednotlivá hospodářská onemocnění /inflace, nezaměstnanost, rozpočtové deficity/ je návrat do nezkompromitované volné konkurence soukromých výrobců. Konservativisti odhodili teorie o pečovatelské roli státu...Od doby, kdy zvyšování hospodářské konjuktury přes vzrůst nákladů veřejných přestalo přinášet očekávaný efekt, koncepce státní intervence i její autor - John Maynard Keynes - výrazně ztratili na popularitě...V Rakousku dodnes, jedna čtvrtina průmyslu a institucí veřejných potřeb, zůstává v rukou vlády. Ve Francii je tento odpovídající ukazatel 23%, v Itálii 20%, ve Velké Británii - 16%, v Irsku a Portugalsku - po 15% a v NSR -14%. Až teprve nyní tyto podíly se začínají zmenšovat, shodně s obecně přijímanou koncepcí, že pouze to co je soukromé, je doopravdy pěkné.

V Západní Evropě příklad - jak se říká - dala, ihned po získání vlády M.Thatcher. Během pěti let "Železná dáma" se zbavila nejen mnoha podniků, ale i celých průmyslových odvětví. Do soukromých rukou šly takové perly britského hospodářství jako: British Petroleum, Britoil, Jaguar, British Telecom, Cable and Wirelles, British Aerospace a naposledy British Gas. Na dlouhé transferové listině se objevily hotely, přístavy, dopravní firmy, převozní prám, a také vlastnictví půdy i 850 tis. státních obytných budov, které vykoupili jejich uživatelé.

Důsledný výprodej "rodinného stříbra" přinesl do té doby do státní pokladny více než 20 miliard liber, které posloužili k látání častých děr v britském rozpočtu. Podle představitelů proces denacionalizace "teprve se začal". Na svoji řadu čekají doky vojenského námořnictva, letecké linie British Airways, koncern Rolls-Royce, British Airports Authority, Unipart a mnoho jiných.

Britové jsou stále v čele, ale ještě větší dojem musí dělat to co se děje dnes ve Francii. Před několika lety po dojití socialistů do vlády, po zemi přešla vlna nacionalizace. Podíl státního sektoru na vytváření národního důchodu bruto vzrostl na 30%. Tak to bylo, ale už není. Jacques Chirac konservativní premier stále socialistické Francie ustanovil znovu doprovodit hospodářství do starých kolejí. "Stát ne je pro to - povídá - aby hrál roli producenta; jestliže usiluje jím být, dělá to špatně a draze".

Ihned za slovami jdou činy. Velký program reprivatizace francouzského státního majetku obsáhne výprodej do 1.března 1991 celkem 65 velkých koncernů za více něž 30 miliard dolarů. Mezi vybrané Jacques Chiracem se objevily 38 bank, 13 pojišťoven, 9 průmyslových koncernů, 4 finanční skupiny a agentura Havas. Na seznam dodatečně zůstal připsaný i I.program televize. Ve Francii začal "výprodej století". V zemi ve které státní sektor od dávna zaujímal početné místo, je to nejen ve sféře psychologické, revoluce.

Jestliže nahlédneme do zpráv přicházejících ze západních hlavních měst, ukazuje se, že není mnoho takových ve kterých se nemyslí o větším či menším výprodeji státního majetku. Během posledních dvou let socialistická vláda Felipe Gonzalese se zbavila 21 podniků, díky čemuž mohl omezit rozpočtové výdaje. Turecko si najmulo specialisty z americké banky Morgan Guaranty, aby vytypovali místní firmy, které by náleželo zdenacionalizovat. V NSR v tomto roku do soukromých ruk jde průmyslový koncern Veba i 16% podíl státu na firmě Volkswagen. Během posledních několika let západoněmecká vláda vyprodala část svojich podílů v asi 400 závodech, což přineslo státu do této doby 1,6 miliardy marek.

K získání je fabrika uranu v Kanadě i aerolinie v Holandsku. Možno koupit ne tak dávno zachráněný před bankrotem americký bank Continental Ilinois i italskou firmu automobilovou Alfa Romeo. Most přes Bospor již byl prodán.

Ohrožená bankrotem a vyjmutá zpod ochranného státního deštníku, soukromá firma okamžitě odstraní zbytečné lidi i drahou produkci. Bude více nakloněna přijímání rizika i inovace. Rychleji zareaguje na úspěchy konkurence. Jejím slovem její činnost je i bude velmi efektní.

V souhrnu ovšem bilance strát a zisků pro státní sektor nevypadá nejlépe. V mnoha západních zemích tamní vlády do veřejných činností i průmyslu vpumpovaly miliardy dolarů, pro to, aby bránili vysoký životní standart obyvatel, místa práce či též klíčové ale málo ziskové produkce. Nyní toho mají dost. Uvažují, že déle tuto filantropii nebudou protahovat. Chtějí ohraničit rozpočtové výdaje na dotace pro nerentabilní, státní podniky či získat dodatkové peníze z prodeje akcii což je druhým motivem nakloňujících vlády k reprivatizaci hospodářství.

Ovšemže ne každá z nich se chce či může posunout tak daleko jak to dělá sestava M.Thatcher, která uvažuje tak, že stání majetek z je z gruntu špatný a čím je ho méně tím lépe.

Mnoho vlád, prodávajíc národní majetek, velmi dbá o to, aby se takto lehce nedostal do cizích rukou. Týká se to hlavně Britů. Paní premier zachovala státní pokladně t.zv. "žlaté podíly" akcii, které znemožňují svobodné převzetí zahraničním kapitálem tak klíčové pro ostrovany firmy jak British Aerospace či Britoil. Francouzi zakázali aby cizí investoři získali více než 20% akcii reprivatizovaných firm v okamžiku jejich nabídnutí na trhu.

Vlastně ve všech zemích prodej akcii se dnes odbývá hlavně mezi širokou veřejností, drobných střádalů na "úkor" zemských bank a velkých finančních organizací jimž byla ohraničena možnost investování do reprivatizovaných firem.

Velká Británie dosáhla tímto způsobem více než 7 - milionové skupiny individuálních akcionářů. Dalších několik milionů osob je rozhodnuto kupovat akcie British Airways a British Gas. Ty poslední jsou po 1100 librách za kus. Ve Francii vypuštěný v listopadu min.roku zkušební balon v postavě reprivatizace světového potentáta v branži skla a stavebních materiálů jakým je Saint-Gobain dolova explodoval. Počet zájemců 14 - krát překročil počet vypuštěných akcii. Před kasami, v bance i na poště vznikly dlouhé fronty. Půldruha milionu osob - což tu ještě nebylo - stalo se nyní "kapitalisty". Státní pokladna ztloustla o 9 miliard franků.

Privatizace národního majetku se šíří i v některých zemích Asie zahrnujíc firmy průmyslové, dopravní, banky i hotely. V březnu tohoto roku se asi 10 milionů Japonců postaví do front pro 1,85 milionu akcii koncernu Nippon Telegraph and Telephone. Vláda Yasuhiro Nakasone připravuje na "rozebrání" systém japonské státní dráhy, která ročně vynáší 2,5 miliardy dolarů deficitu.

V Jižní Korei pouze v tomto roce půjde do soukromých rukou 12 firem. Program reprivatizace na Filipinách zahrnuje 475 podniků, v tom síť bank a pětihvězdičkových hotelů. Ve Sri Lance na prodej byly vystaveny firmy telekomunikační, transportní a textilní továrny. Rovněž daleko zašel tento proces v Malajsii, Singapuru i ve více zemích Latinské Ameriky...Vsumě obrácení státu od bezprostřední hospodářské činnosti se v posledních letech objevuje v 50 zemích rozvojových.

Spontánně či ne v každém případě vlna reprivatizace čím dál více zaléva třetí svět. Dnes je dobrým tónem denacionalizace aerolinii, bank, dolů, hotelů a samozřejmě silnice, mosty a přístavy. Právě všechno je na prodej... Z pohledu státu umění spočívá v tom aby se zbavil obtížného balastu, který zatěžuje rozpočet.

Tento rychle postupující v mnoha zemích proces denacionalizace národního majetku má také své protivníky. Náleží do nich především odbory...Poněvadž jednak síla odborů na Západě v posledních letech se výrazně zmenšila, jejich možnosti blokování procesů privatizace jsou ohraničené a v mnoha případech žádné.

Jak píše tamní tisk, máme co do činění s opravdovou revolucí v teorii, praxi a ideologii současného kapitalismu. Reprivatizace má povzbudit ducha podnikání a konkurence. V oficielních výpovědích je to považováno za "návrat ke zřídlům",k hodnotám, které přes desetiletí zpevňovaly Západu čelní místo ve světovém hospodářství. Nakonec však nikdo nedokáže říci, nakolik opravdu má cenu tato "konservativní revoluce" a jak dlouho potrvá.

Polityka -Export-Import 5/87. Kráceno. Pavel T a r n o w s k i